

ПОЛОЖЕННЯ ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПОТРЕБА МОДИФІКАЦІЇ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Порушено проблему інституалізації академічної доброчесності у закладах вищої освіти України, зокрема питання розробки, запровадження і модифікації Положення про академічну доброчесність. Положення про академічну доброчесність розглянуто в якості нормативного документа, який забезпечує осмислення та декларування політики академічної доброчесності в освітньому середовищі. Відзначено, що нормативна база забезпечення політики академічної доброчесності потребує постійного перегляду та модифікації.

Ключові слова: вища освіта, академічна доброчесність, політика забезпечення академічної доброчесності.

Abstract

The problem of institutionalization of academic integrity in higher education institutions of Ukraine is raised, in particular the issue of development, implementation and modification of the Regulations on academic integrity. The Regulations on Academic Integrity are considered as a normative document that provides understanding and declaration of the policy of academic integrity in the educational environment. It is noted that the legal framework for ensuring the policy of academic integrity needs constant revision and modification.

Keywords: higher education, academic integrity, policy of ensuring academic integrity.

Вступ

В системі вищої освіти України питання академічної доброчесності стало дискусійним через низку зовнішніх та внутрішніх факторів. Процес залучення системи вищої освіти України до загальноєвропейських структур (Болонський процес, Європейський простір вищої освіти та ін.) потребує розроблення, легітимації та впровадження механізмів гармонізації стандартів та процесів, ціннісних орієнтирів. Водночас, тривала криза, що охопила вітчизняну систему освіти, зокрема і вищу, зумовила зниження якості освіти та збільшила чисельність українських студентів, які виявили бажання отримати вищу освіту в країнах Європейського Союзу. Забезпечення якості освіти є однією з головних проблем, що потребує уваги від громадсько-державної системи управління вищої освіти. Одним із інструментів подолання кризи якості та недовіри – забезпечення академічної доброчесності.

Мета дослідження – розглянути питання забезпечення академічної доброчесності через призму розробки, обговорення та запровадження Положення про академічну доброчесність, як нормативно-правового документу, що засвідчує задекларовані цінності та принципи академічної доброчесності на інституційному рівні. Охарактеризувати структурні складові документу, їх зміст та необхідність модифікації.

Результати дослідження

Однією з причин глибокої трансформації національної системи вищої освіти є необхідність забезпечення та покращення її якості. В Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) відзначено, що «політики щодо забезпечення якості найефективніші, коли вони ... враховують ... інституційний контекст і стратегічний підхід закладу» [1, с. 10]. Водночас, стратегічні пріоритети закладу мають бути узгоджені з глобальними освітніми трендами. У Бухарестській Декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2004) наголошено: «... університети не можна розглядати як інституції, вільні від цінностей. Ті цінності та етичні стандарти, яким вони слідують, будуть не лише визначальним чином впливати на науковий, культурний та політичний розвиток їх академічного персоналу, студентів та співробітників, але й допоможуть у формуванні морального обличчя суспільства в цілому. Як такі, університети повинні прийняти на себе пряму відповідальність і прикласти всіх зусиль до досягнення етичних стандартів найвищого ґатунку» [2]. Етичний стандарт потребує імплементації цінностей та принципів академічної доброчесності.

Згідно з статтею Закону України «Про освіту» «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [3]. Інструментом імплементації вимог закону є запровадження політики забезпечення академічної доброчесності, одним із елементів якої є затвердження нормативно-правової бази на інституційному рівні.

На інституційному рівні політику академічної доброчесності прописано в таких документах, як Кодекс честі (доброчесності), Етичний кодекс, Положення академічної доброчесності та ін. А. Мельниченко характеризує етичний кодекс як: «документ, що містить сукупність норм і правил поведінки членів академічної громади, яких повинні дотримуватися всі без винятку її члени. Кодекси честі регламентують нормативну і визначають ціннісну складові регулювання поведінки представників наукової або освітньої спільноти» [4]. Інституційну необхідність документу Л. Кідвел, професор Ніагарського університету, пояснила так: сучасні студенти зростають у суспільстві, де відмінності між добром і злом стали розмитими, що змушує розглядати Кодекс честі (кодекс професійної етики) як документ, що – включає в себе основоположні принципи та правила, які дозволяють застосовувати ці принципи і послужити основою дій по відношенню до членів, інтерпретації цих правил і етики рішень, що впливають з конкретних випадків [4]. Дослідження Б. Боуерса [5], Маккейба і Тревіно [6] надають важливе емпіричне підтвердження ефективності кодексів. Наприклад, дослідження 1995 року Маккейба та Тревіно, що охоплювало понад 4 тисячі студентів з 31 університету, засвідчило: якщо в університетах, де запроваджені кодекси честі, 54% студентів зізнались в одному (і більше) випадках застосування недоброчесних практик, то в університетах без даного документу – 71% студентів.

Документ дозволяє, в нормативний спосіб, регулювати діяльність учасників освітнього процесу, регламентувати поведінкові моделі, зобов'язуючи до їх виконання усієї академічної спільноти. В українському просторі вищої освіти узвичаєно модель кодексу, яка передбачає глибоку інтегрованість етичного регулювання в комплекс механізмів управління університетом і підтримки внутрішньо університетської дисципліни [7]. В 2019 р. затверджено Положення про академічну доброчесність студентів та науково-педагогічних працівників Вінницького національного технічного університету (далі – Положення) [8], яке складається з дев'яти розділів та включає як перелік основних термінів, цінностей і принципів, так і розгорнуту кодифікацію, що фіксує обов'язки членів академічної спільноти на основі опису належних і неналежних моделей поведінки; увагу до санкцій і їх диференціацію; створення та фіксацію повноважень такої структури як комісія з питань академічної доброчесності; регламентацію процедур прийняття рішень етичного регулювання навчальної та наукової діяльності. Водночас, особлива увага зосереджена на попередженні порушень академічної доброчесності та інтегрованості її принципів у освітній процес.

Важливою рисою інституційних документів, що регулюють життя зарубіжних університетів, є їх динамічний розвиток. Практика українських університетів засвідчує, що кодекс честі академічна спільнота сприймає як формальний документ, затверджений Вченою Радою та запровадження якого не несе особистих зобов'язань усіх учасників освітнього процесу. В «Деяких рекомендаціях щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах», що стали результатом діяльності Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP), відзначено: «Етичний кодекс є певним віддзеркаленням життя академічної спільноти, тож існує імовірність, що певні норми та положення потребуватимуть коректив, принаймні на початкових етапах імплементації» [9].

Таким чином, є необхідність в зміні чи/або доопрацюванні Положення: зміна версій (редакцій), введення нових розділів, присвячених проблемам освітнього процесу, які найбільш гостро сприймаються академічною та громадською спільнотою. Заслугує на окрему увагу методологія прийняття колегіальних рішень. З метою формування культури доброчесності та задля розвитку й підтримки відчуття університетської спільноти, як на етапі розробки, так і запровадження, необхідно залучити представників адміністрації, науково-педагогічних працівників та студентський актив до систематичного перегляду та оновлення документів, що регулюють етичні академічні стандарти, оскільки, як підкреслено Д. Маккейбом (Donald L. McCabe) та Г. Павелом (Gary Pavela): «В ідеальній ситуації всі студенти, викладачі та адміністративні співробітники повинні усвідомлювати і нести певну відповідальність за академічну доброчесність, оскільки це закладено в самій основі академічної діяльності» [10].

Висновки

Таким чином, закладам вищої освіти необхідно не тільки розробити, обговорити та затвердити документи, які є сукупністю правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу, а й узвичаїти традицію колегіального перегляду нормативних документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf (дата звернення: 01. 03. 2021 р.).
2. Бухарестська Декларація етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://infopedia.su/18x1e73.html> (дата звернення: 01. 03. 2021 р.).
3. Закон про освіту // Голос України. – 2017. – №178-179..). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/294010> (дата звернення: 01. 03. 2021 р.).
4. Мельниченко А. Кодекс честі як інструмент дотримання академічної чесності науковця і освітянина. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. – Київ: Таксон, 2016. – С. 171–183.
5. Bowers W. J. Student dishonesty and its control in college. New York: Bureau of Applied Social Research, Columbia University, 1964.
6. McCabe D.L., L.K. Trevino «What We Know About Cheating in College: Longitudinal Trends and Recent Developments», Change, 1996. Vol. 28, No. 1, pp. 28–33.
7. Стадний Є. Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні SAIUP. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://drive.google.com/file/d/0ByYt3wkv0LOAd282OEtWaTJwX1U/view> (дата звернення: 01. 03. 2021 р.).
8. Положення про академічну доброчесність студентів та науково-педагогічних працівників ВНТУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vntu.edu.ua/uploads/2019/2.PDF> (дата звернення: 01. 03. 2021 р.).
9. Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ntb.pstu.edu/images/files/rekomendazij.pdf> (дата звернення: 01. 03. 2021 р.).
10. Принципова боротьба за академічну доброчесність – думка професорів. Центру академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6WbW9ibE1uNzJxYjg/view> (дата звернення: 01. 03. 2021 р.).

Слободянюк Олена Михайлівна – к. п. н., старший інспектор по забезпеченню зв'язків з органами студентського самоврядування та профкомом, зав. Сектору розвитку персоналу та практик академічної доброчесності. Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: lenaslobodianuk1970@gmail.com

Slobodianuk Olena M., PhD, Senior Inspector for Relations with Student Self-Government Bodies and Trade Union, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: lenaslobodianuk1970@gmail.com